

ŽIVINOREJA

Letošnji pridelek krme je pod streho, zato moramo že sedaj napraviti proračun krmiljenja čez zimo, oziroma do nove krme. Če krme pri spraviljanju nismo sproti tehtali, jo moramo preценiti sedaj. Preценiti moramo zalogo sena, detelje, slame, ensilaze, pese, répe ter krompirja, ovsu, koruze in ječmena, kolikor ga bo preostalo za krmiljenje živine. Potem pa Izračunamo, koliko krme porabimo dnevno, mesečno in do nove krme. Računati moramo, da bomo krmili s staro krmo konje do julija, govedo in svinje pa do maja—junija prihodnjega leta. Ko imamo zračunan pridelek in potrebe krme do nove, bomo vedeli, če nam bo krme zmanjkalo ali ne. Če račun pokaže, da nam bo krme manjkalo, jo moramo ali dokupiti še sedaj, ali pa prodati nepotrebno, oziroma manj potrebno živino. Pri tem moramo upoštevati tudi eventualne spremembe v hlevu, ki bi mogle povečati porabo krme. Sedaj moramo štediti s krmo, ker bo spomladi prepozno za to. Govedo in svinje moramo čim dalj časa pasti in krmiti s svežo krmo. Zmrzla trava škoduje živini, zato ne pasemo po nji in če je slana, spustimo živino pozneje na pašo. Prehod od zelene krme na suho, naj traja čim dalj časa, kajti hiter prehod škoduje živini.

Da bodo hlevi čisti, jih moramo ob lepem vremenu prebeliti, če jih jeseni še nismo. Gnoj moramo redno odnašati iz hleva, gnojnica se ne sme zadržavati na podu, izpareva in povzroča neznošen smrad v hlevu. Zato morajo biti odvodni kanali vedno čisti, da se gnojica lahko odteka. Ko je živina zunaj, odpremo okna in vrata, da se hlev dobro prezrači. Ne samo hlev, ampak tudi živino moramo vsak dan temeljito očistiti, saj je vsakemu znano, kako neprijetno se počuti neočiščena žival, katero tem raje napade mrčes.

Pripraviti si moramo dovolj stelje — nastilja (listja, praproti, mahu, vresja itd.) ,da jo bomo imeli dovolj za zimo. Stelja mora biti spravljena suha, da se potem ne pari in ne plesni; zato izkoristimo lepe dneve, da dobimo čim več suhe — dobre stelje .

Pitanci naj imajo popoln mlr in ne pretopli hlev Zmanjšujmo jim obrok vodene krme s povečanjem močne, krepke zrnate hrane.

Ing. Eiselt Erik:

Kakšna je naša govedoreja

Če hočemo pravilno presoditi sedanje stanje naše živinoreje, t. j. govedoreje, moramo predvsem poznati njen zgodovinski razvoj.

Skoraj edini vir, ki nam podaja nekak pregled o stanju živinoreje v naši pokrajini, je leta 1894 natisnjena knjiga M. Povšeta. Na podlagi številnih študijskih potovanj sklepa Povše, da je bilo prvotno po vsej Kranjski razširjeno tako imenovano noriško govedo. Stremljenja, da naj se gojijo čiste pasme, ki so se širile iz severnih držav, so prišla do veljave pri nas okoli sredine preteklega stoletja. Domača noriška pasma je bila zaradi preproste izreje in nege zelo slaba. Zato so se tedaj posamezni veleposestniki odločili za uvedbo novih, tako imenovanih čistih pasem. Postopali pa so pri tem skrajno nesmotrno. Mesto kake skupne in dobro premišljene akcije, je prišlo le do posameznih delnih poskusov, kateri pač niso mogli roditi vidnejših uspehov. Kakor po modi in po osebnem okusu se je odločil ta za eno, drugi za drugo pasmo. Celo menjali so jih zaporedno. Ni čudno, da je potem sledila mešanica vseh mogočih pasem in križancev. Če že veleposestniki, kateri so bili v prvi vrsti poklicani, ker so imeli vse za to potrebne pogoje, niso delali smotrno, potem se seveda ne smemo čuditi, če si tudi drugi živinorejci niso znali pomagati. Potrebno je bilo, da je poseglo tu vmes avtoritativno oblastvo, kakor smotrno uravnavajoč činitelj. Zasluga Kmetijske družbe je bila, da je ona okoli leta 1870 prevzela delo za povzdigo živinoreje v bivši Kranjski. S pomočjo denarnih podpor, katere ji je dala država, je nakupovala plemenske živali, jih delila posameznim občinam in nadzorovala njih

uporabo. Prav lahko bo razumljivo, da je bilo šele na tej podlagi mogoče upoštevati in uresničiti smernice — prvi pogoj za zboljšanje stanja tedanje živinoreje. In od tedaj naprej je šlo na bolje — ne v vseh krajih enako hitro. Zelo nazorno nam slika Povše v svoji zgoraj navedeni knjigi stanje živinoreje, kakršno je ugotovil ok. leta 1890 ob priliki študijskih potovanj po raznih delih bivše Kranjske. Dočim je našel na Dolenjskem in v Beli Krajini (ki je bila zaradi silno neugodnih prometnih zvez posebno na slabem) še zaostalost, je lahko poročal že o prav lepih uspehih živinorejcev severno od Ljubljane. Že ok. leta 1870 — takrat torej, ko je prevzela Kmetijska družba iniciativo pospeševanja živinoreje — je bilo po gorenjskih okrajih močno razširjeno pingavsko govedo (beljansko). Sami rejci so že tedaj nakupovali plemenske živali v sosedni Koroski. Bil je to dokaz, da je odgovarjala pingavska pasma razmeram in zahtevam. Zasluga Kmetijske družbe je bila, da je pravilno cenila razmere in se odločila, da uvede pingavce na splošno po Gorenjskem. Sodelovanje prvotne zasebne delavnosti z oblastno podporo je seveda hitro dovedlo do vidnih uspehov. To na Gorenjskem. Kaj pa na Dolenjskem in Notranjskem? Kakor že prej omenjeno, je vladala tu kar se tiče pasem popolna zmeda. Oglejmo si malo, kako je bilo tedaj — v naši pokrajini.

Nekako rejsko središče za preizkušnjo vpeljanih pasem je imel večletni predsednik Kmetijske družbe g. Trpinč. Uvajal je na svojem posestvu na Studencu pingavce, holandske pasme, simodolce, zlasti pa muricodolce.

Zanimivo je, da imamo tudi podatke, koliko mleka so dajale poedine pasme na tem posestvu. Tako so dajale muricodolke ca. 2000 litrov mleka, holandske krave pa tudi do 20^l litrov na dan po telitvi.

Ze v tej dobi so začeli gojiti tudi montafonke. Izkazala se je prav ta pasma za takratne razmere kot najboljša. Zato je spodrinila vse ostale pasme na tem posestvu. Okoliški kmetje so prav radi kupovali za zarod teleta. Ta pasma je dajala dobre vole in dobre mlekarice, križanci muricodolcev s to pasmo pa so bili posrečen produkt. Domača pasma, pa tudi muricodolci so imeli to napako, da so bili zelo ozki v zadnjem delu. Križanci pa so privzeli lepo širino križa po montafoncih. Zaradi vseh teh lastnosti so že tedaj zelo propagirali splošno uvedbo te pasme, zlasti za križanje.

Pa pogledjmo še dalje, kakšno živino so gojili v poedinih krajih naše pokrajine. V splošnem se je gojila še domača podeželska pasma, v okolici večjih posestev pa so redili kmetje razne križance domače pasme z uvoženo živino. Lahko re-

čemo, kakor se je na Gorenjsko uvajalo beljansko govedo, in je to spodrivalo domače svetlo govedo, tako je na Dolenjskem spodrivalo domače govedo — muricodolsko. Najboljšo živino so tedaj gojili v okolici Stične, Grosuplja, Vrhnike, Trebnja in Mokronoga — najslabša živina pa je bila v okolici Črnomlja, Žužemberka in sploh v Suhi Krajini — slaba paša — pomanjkanje vode — napajali so živino v kalnikih, kjer je bilo vedno tudi leglo vseh mogočih boleznih — pač niso bili ugodni predpogoji za uspešen razvoj živinoreje.

Za dobre živinorejce pa ima Povše že tedaj tudi Ribničane, Laščane in Polce. Imeli so svetlo domačo živino, križano z muricodolcem. V Beli Krajini so imeli večinoma križance domače živine z bušo. Ta živina je bila v resnici skromna in odporna, toda ni odgovarjala gospodarskim zahtevam. Tudi okolica Vrhnike ni imela enotnega tipa živine, vendar so tu živinorejci gojili dobro živino, in se je ta smatrala kot nekak predstavnik tedanje naše podeželske pasme. Polhovgrajci so držali veliko na svojo zemljasto barvano živino, Barjanci pa so redili sivo živino, t. j. domačo, križano z muricodolci. Dobri živinorejci so bili že tedaj tudi v okolici Starega trga pri Ložu.

Iz vsega prednjega je razvidno, da je po vsej Dolenjski prevladala še domača svetla — ali kakor ji pravimo — plava (pšenična) živina, križana z muricodolci. G. Povše omenja, da bi se mogla ta živina z načrtnim odhramenjem in zboljšano izrejo dvigniti na višjo stopnjo, t. j. vzgojiti bi se mogla domača pasma, ki bi gotovo našim razmeram najbolj ustrezala. Navaja, da je bilo precej in to dobrih živinorejcev, ki so z nezaupanjem gledali že tedaj na uvedbo tujih pasem. Iz lastnih izkušenj so prišli do prepričanja, da jim domača plavka, oziroma sivka še najbolj ustreza. Resnici na ljubo naj omenjam, da smo imeli v nekaterih krajih tako navdušene živinorejce, da so ustanovili celo ustanove za najboljše živinorejce v občini. Premije so se morale izplačevati v takratnih srebrnih stolarjih.

Da se živinoreja ni mogla v gotovih okrajih povoljno razvijati, navaja Povše poleg že naštetih še sledeče napake: Vodili so v splošnem telice prezgodaj. Komaj leto stare telice so vodili k plemenjakom v okolici Krškega, Črnomlja in Žužemberka, kar smatra Povše kot glavni vzrok, da je živina v teh okrajih najbolj zaostala. V nasprotju s tem postavlja za vzgled okolico Trebnjega in Stično, kjer so vodili telice šele v tretjem letu in kjer je bila živina zato najlepša.

Bikov sicer ni primanjkovalo, pač pa je občutno primanjkovalo dobrih plemenjakov. Obžaluje nadalje, da se subven-

cijski plemenjaki ne dodeljujejo smotrno, ampak bolj priložnostno, zato tudi ni mogel ugotoviti onih uspehov, kakršnih bi človek pričakoval. Priporočal je vsem, da oddajo iz hleva vse krave, ki so imele že 8 telet. Naši kraji so v onih letih veliko izrezali. Saj je bila ponekod navada, da se je vse privežalo. Zal so tedaj v večini krajev odstavljal teleta že v 4. tednu, velikokrat celo v 3. tednu. Vendar navaja kraje, kjer so odstavljal teleta v 10. tednu, tako predvsem sodne okraje: Lož, Trebnje, Mokronog, Stična, Ribnica in Velike Lašče.

Ker se je tedaj vzredilo veliko volov, se je polagala predvsem važnost na vzrejo junčkov. In resnično, junčki so dobivali mleko še enkrat tako dolgo, kakor telčke. Veliko so grešili naši predniki

tudi pri odstavitvi telet; namesto da bi takim teletom dali vsaj mehko krmo, so jih krmili kakor ostalo odraslo živino.

Priznati pa moramo, da je bilo veliko boljše kakor sedaj preskrbljeno s pašo — imeli smo tedaj še vaške »gmajne«, kjer se je živina pasla čez poletje. Tudi če živina ni dobila na teh »gmajnah« dovolj krme, vendar se je dnevno veliko gibala, kar je zlasti važno za mlado živino.

Tudi tedaj smo delali iste napake kakor sedaj, da so živinorejci držali preveč živine, katere pa niso mogli prekrmiti čez zimo. Mesto 8 slabo krmljenih govedi bi bilo boljše, da bi posestnik držal pet goved, ki bi jih mogel dobro prekrmiti, in spomladi ne bi bilo potrebno razkrievati slamatih streh za krmljenje, ker je zmanjkovalo celo slame.

PRI ČEBELICAH

Kranjčice bomo delali

Zima je prišla v deželo in prinesla posebno kmetekemu človeku nekaj več časa, da o svojem gospodarstvu in gospodarskih panogah nekoliko globlje razmišlja. Poleti je človek utrujen in zgaran, pa ne pride do tega, da bi se v to ali ono gospodarsko vprašanje kaj bolj živo poglobil; posebno ne v tsko »postransko« panogo, kakršna je čebeloreja. Sedaj bo pač več prilike in gotovo ne bi bilo prav, če bi zimski čas kmečki človek v tem oziru nekako predremal kakor ga predremljejo naše čebelice. »Domoljub« bo s svojo gospodarsko prilogo pripomogel, da snovi za razmišljanje in za načrte bodočega gospodarjenja ne bo zmanjkalo.

Čebeloreja gotovo ni med najvažnejšimi strokami našega gospodarstva. Ali vendar se nam zdi, da jo naš kmečki človek podcenjuje, ker se ne zaveda, koliko ta »postranska« veja kmečkega gospodarstva koristi posredno ostalim panogam. Kdor čebelorejo meri samo po dohodkih, ki jih čebelar dobi na medu in vosku, mu v marsikaterem letu račun pokaže zgubo. Če bi pa vzel v račun koristi, ki jih ima od čebel recimo sadjarstvo in poljedelstvo pa vrtnarstvo, bi bil končni uspeh čebeloreje vse drugače pomemben. Seveda se vse delo, ki ga opravijo čebele na sadnem drevju, na poljskih rastlinah in drugod, ne vidi, človek ga ne more vzeti in postaviti med dohodke čebelarstva; s tem pa ni rečeno, da nima svoje velike vrednosti in gospodarskega pomena za celotno kmetijo in za skupno narodno gospodarstvo.

Danes nimam namena o teh rečeh podrobneje razpravljati, čeprav bi bilo to stvar treba večkrat predočiti v prvi vrsti kmeč-

kim ljudem. Pravim: v prvi vrsti Čebelarjem, ki niso kmetje in nimajo sadovnjakov in polja, je pač delo čebel na opraviitvi rastlin postranskega pomena. Ne smelo bi pa biti kmetu, ki mu je na tem, da mu vse panoge na kmetiji čim bolje uspevajo in donšajo čim večje pridelke.

Stara pesem našega »Domoljuba« je, da se mora čebeloreja spet udomačiti na naših kmetijah. Večkrat jo ponavljamo in prepevamo znova, pa se nam zdi, da nas ne poslušajo bogve koliko ljudi. S tem pa ni rečeno, da bi pesem ne bila lepa in vredna, da jo še in še ponavljamo. Prej bo res, da se naš kmečki človek rajši zanima za kaj bolj »modernega«, bolj »dobičkanosnega«. Posebno kmečki mladi svet ima za »zastarelec« in »preživelec« stvari kaj malo posluha. In vendar je resnica — resnica, čeprav je na videz preživela in zastarela. In med resnico sodi tudi naše stališče, da je čebeloreja ona panoga, ki je najtesneje povezana s glavnimi panogami kmetijskega gospodarstva, in da zaradi tega spada čebela na kmečko domačijo.

Svoje dni so bili slovenski kmečki čebelarji znani daleč naokrog po svojem umnem čebelarjenju, ki jim je ob ugodnih letinah donajalo tudi lepe neposredne dobičke bodisi v pridelkih medu in voska, ali pa v dohodkih od prodaje živih čebel, ki so slovele daleč po svetu. Iz čebeloreje se je rodil marsikak dragocen utrinek naše lepe ljudske umetnosti v sliki (n. pr. slikanje panjskih končnic itd), okrasku, pregovoru in besedi. Vse to so žlahtni dragulji naše svojskosti, ki so se v zadnjih desetletjih žal umaknili v muzeje, a lepo izročilo od dedov na vnuke se je s propadanjem kmečkoga čebelarjenja pretrgalo. S čebelo je odšlo s kmetij tudi premnogo ljudske umet-

nosti, šegavosti in stare tradicije (izročila). In tega morda ni manj škoda kot vsega drugega, zlasti gospodarske okrnitve naših kmetij.

Čebela mora spet na naše domačije! Za to govorijo v gospodarski in kulturni in še drugi važni razlogi. Toda kako? Tradicija je povečini že popolnoma pretrgana. Starih čebelarjev, ki bi z ljubeznijo do živalic uvajali mladino v lepi posel čebeloreje, na kmetih tako rekoč ni več. Treba bo začeti kar znova. Da bo pa to važno delo krenilo po pravi poti in pravilno hodilo po njej, bomo v »Domoljubcu« sem in tja dali nekaj najpotrebnejših navodil, kako začeti in kako čebelarstvo previdno razvijati, da ne bo razočaranja in škode. Sedanjí časi so na vso moč pripravni za tak začetek. Zakaj, bom povedal pozneje.

Začeli bomo s kranjčiči. Začela bo pa mladina, ki je polna dobre volje in dostopna za lepe načrte, čeprav stanejo nekaj žrtev!

Zakaj s kranjčiči, ko smo pa vendar v čebeloreji že tako zelo napredovali? Kdo se bo danes — po zmagoslavju raznih modernih panjskih oblik, pri nas A.-Ž. panja — ukvarjal s takšno zastarelo robo, kakršna je kranjčič? Zlasti mladi rod, ki hoče biti povsem sodoben in moderen: kje bi si kmečki fant ali dekle danes pustila vreči v obraz, da sta — Bog se usmili — starokopitna?! To vendar ne gre. Takšnih in podobnih ugovorov je vse polno. In posledica? S kranjčicem začeti bi bilo nazadnjaško. — z modernim A.-Ž. panjem pa tudi ne gre: panj sam je razmeroma tako drag, da kmečki človek tega ne zmore, razen tega je pa za čebelarjenje v modernem panju treba znanja in spretnosti, ki ga začetnik tudi manjka. Tako ali tako torej ni nič... Kjer se pa ne začne, ne more biti uspehov. Saj je rekel rajni Janez Evangelist Krek, da je v tem, da se nekaj dobro začne, vsa skrivnost uspeha.

Zakaj torej s kranjčiči? Samo nekaj najbolj otipljivih razlogov bom naštel.

Kranjčič je poceni. Nekaj primernih desk, pa nekaj spretnosti in ročnosti — in panjčič je brez posebnih stroškov narejen. Ni treba izučeni mizarjev, ne kopice dragih predmetov za opremo — vse je enostavno in poceni. To je eno. Drugo je pa tole: čebelarjenje v kranjčiču je vendarle mnogo bolj preprosto kot v modernem panju. Kranjčič je narejen za naravni razvoj čebelnih družin, vsako umetno poseganje v ta razvoj je v kranjčiču domala nemogoče. Zato se s čebelarjenjem v tem panjčiču lahko začne ukvarjati vsak začetnik; tudi če ga nekoliko lomí ali celo polomí, je škoda neznatna. In lomí ga v čebeloreji več ali manj vsak začetnik — da ne rečem, da tudi prav mnogo že starejših čebelarjev... Polomija ob neznatni škodi pa začetniku ne uniči veselja — zanj velja pregovor, da vsaka šola nekaj stane. Samo predraga ne sme biti,

Kar je pa za bodoči razvoj čebeloreje na kmetih posebne važnosti, je pa dejstvo, da bo v bodočih letih čebelarjenje v kranjčičih prav posebno dobičkanosno. Zapisal sem že tudi v »Domoljubcu«, da bo po končani vojski tudi čebelarstvo treba obnavljati ne samo pri nas, ampak po svetu sploh. Kranjčiči so pa za obnovo čebeloreje naravnost imenitni, ker družine v njih dobro napredujejo, se hitro razvijajo in obilno rojijo. Naša »kranjska čebela« ima svetoven glas. To bodo povpraševali po nji! In cene bodo lepe. Kdor bo na svoji kmetiji imel poleg ostalih gospodarskih panog še skladovnico lepih kranjčičev, bo imel lahko tudi v žepu nekaj cvenka, kadar jih bo prodal.

Vse te in še druge razloge za uvedbo kranjčiča po naših kmetijah ima na umu tudi oblast in naša čebelarska organizacija »Slovensko čebelarsko društvo«. Zato se je s podporo oblastva to društvo odločilo, dati na razpolago svojim podružnicam pravilno narejene kranjčiče kot vzorce. Vse bo torej pripravljeno, da lahko pogumno začnemo po deželi uvajati kranjčiče. Samo enega, in sicer najvažnejšega pogoja ne sme manjkati: smisla pri naših podeželskih ljudeh za to panogo in razumevanje za vsestransko korist, ki jo nudi. Da bi tudi tega bilo dovolj, sem napisal ta članek in bom — če Bog da — še kaj.

Lekarno v vsako hišo!

V vsako hišo, bodisi kmečko ali mestno, spada domača lekarna, ki mora vsebovati poleg neobhodno potrebnega obvezilnega materiala, kemičnih razkuževalnih sredstev, škarij, pincet, toplomera in drugega orodja, tudi zdravilne rastline in zdravila, narejena iz njih. Poleg tega spadajo v domačo lekarno tudi praški, olja, tinkture in mazila. Za lekarno vzamemo, če le mogoče, primerno omario, v kateri imamo v redu razpostavljena vsa zdravila.

Glavno navodilo pri rabi domače lekarne naj nam bo, da ne smemo nikdar zdraviti z domačimi zdravili resnih in akutnih bolezni. V takem primeru kličemo vedno zdravnika! Domačo lekarno uporabljamo le za dolgotrajne kronične bolezni, pa še pri teh kličemo prej zdravnika in se posvetujemo z njim. Zdravnik bo najbolje vedel, katere zeli bi pomagale v tem ali onem primeru. Pri kroničnih boleznih zdravimo bolnika navadno s čaji, ki učinkujejo počasneje, pri hujših bolečinah pa se poslužimo primerne množine tinkture.

•

Usnje postane nepremočljivo in voljno, če ga vsak dan namažemo z glicerinom. Čevlje namažemo s smegritim ricinovim oljem zgornji del, podplate pa z lanenim oljem, ki mora biti tudi nekoliko segreto. Tako postanejo čevlji nepremočljivi in dalj časa trajajo. Tudi se s tem prepreči plesnitev.